

A zsidóság lényege.

— Stein Lajos dr. előadása. —

Rendkívül érdekes előadást tartott az OMIKE-ben múlt szerdán Stein Lajos dr. a nagyhirű egyetemi professzor, a modern bölcsészeti gondolkodás egyik legkimagaslóbb képviselője, kinek kétév előtt ugyanott tartott előadása még élénk emlékezetben van. Stein Lajos keresztül vezette a hallgatóságot az összes világnézetek tömkelegén, hogy az egyetlen helyeshez jusson el, ahhoz, amely a zsidó vallásos felfogással a legfényesebben összeegyeztethető: a monizmushoz. Ebben az előadásban a tradíció összeolvadt a jelen filozófiájával és kielégített, ki kellett, hogy elégítsen minden gondolkodót.

Stein Lajos dr. előadásának belső tartalmát nem kis mértékben emelte az előadás módja. Stein dr. u. n. peripatetikus előadókhöz tartozik. Előadása közben ideoda járkál a pódiumon és hol a közönség jobb keze felé eső részéhez beszél, hol a másikhoz. Így mintegy külön-külön meghódítja az *egyéneket*, hogy egy tömeglélekbe olvassza a figyelmüket s akkor megáll az asztalnál és a tömeghez beszél egyre fokozódó párosszal, hogy magával ragadja a *tömeget*. Előadásának bő kivonata ez:

Most száz éve Schleiermacher s napjainkban Harnack kísérlette meg, hogy új irányt adjon a kereszténységnek. A vallási probléma száz év előtt is, ma is ép úgy, mint a legrégebbi időkben az emberiség legsúlyosabb kérdése. William James, a nemrég elhunyt pragmatikus bölcsele, megpróbált egy modern vallásfilozófiát alkotni. Szerinte, igaz lévén minden, ami hasznos és aminek eleven hatása van: az istenfogalomnak igaznak kell lennie, mert semmi más fogalomnak nem volt oly óriási hatása a századok folyamán, mint ennek. Mennél magasabb egy nép kultúrája, annál magasabbrendű az istenfogalma. Ha ma a materialisták istentagadásra építik is a rendszerüket, nincs viszont olyan szakbeli filozófus, aki az atheizmus álláspontjára helyezkednék. Új vágyak alakultak ki örökkévaló értékek után. A modern ember éző vágyat érez arra, hogy vallása legyen, mert az a felfogás, amely az érzékelhető világ jelenségeivel megelégszik és nem kérdi Aristotelessel: mi van mögöttünk, mért nem chaost látunk, hanem kozmoszt — nem nyugtathatja meg. És a modern filozófia egész serege nagyja azon fáradozik, hogy kialakítsa az új, a mindenkit kielégítő vallásfilozófiát.

Hogy fog az új zsidó vallásfilozófia kialakulni? úgy, hogy össze fog olvadni másokkal, és elveszti egyéni jellegét? Nem. Mivel a zsidó vallásfilozófia a legfejlettebb, ő benne rejlik az új vallásfilozófia lehetősége és nem kell megtagadnia a maga különálló, specifikus vonásait. De mik ezek a specifikus vonások, amelyek a zsidó vallást minden egyébtől élesen megkülönböztetik? Hillel azt mondta a megtérni akaró pogánynak, hogy a tóra tartalma benne van ebben az egy mondatban: szeresd felebarátodat, mint tenmagadat. De ezt a mondást Konfucius és Buddha tanában, az Evangéliumban és a Koránban is megtaláljuk. A zsidó vallás mindenekelőtt az *egység vallása*. A zsidó vallásnak nincsenek dogmái, — hisz ezért a legfejlettebb — csak egy dogmája van: az egy isten hite. A zsidó vallás csodálatos alkalmazkodó erejének rugója, amellyel minden tudományos eredményt magáévé tesz, az, hogy mindenhol érvényre juttathatja a maga alaptanát: az egységbe vetett hitet.

Egy az Isten, csak a megnyilvánulási formái különböznek. Az emberi szellemben logikának, a természetben fizikának, a történelemben haladásnak nevezzük. Az Isten nem szó, hanem tény, energia, az energiák összessége. A zsidó vallás tehát elsősorban monotheizmus. Ha a zsidó vallás további differenciáló vonásait keressük, a következő hármat látjuk: univerzalizmus, humanizmus és materializmus. Négy gyökere van tehát a zsidó Istennek, ez a négy a schopenhaueri szóval kifejezett „vierfache Wurzel des zureichenden Grundes!“

Isten a mindenség rendező principiuma. Az egyén képzeletének rendezője a logika, a természet törvényeiben is logika van, ez a két logika voltaképpen azonos és ezért egy névvel illelhetjük. A zsidó vallás még Mach értelmében is a legéletképesebb. Mach szerint a természetben van egy ökonomiai principium, amelynek lényege az, hogy az erőfeszítések minimuma maximális hatást létesítsen. A zsidó monotheizmus a legnagyobb ökonomiai törvény. Míg más vallások két vagy három istenre viszik vissza a világhatások végokát, a zsidó egyetlenegy Istenben bizakodik.

A materialisták azt szokták kérdezni, hogy ha a természet törvényeinek mindenható logikáját elismerjük, minek ahhoz az Isten? Megfeledeznek arról, hogy e törvények nemcsak hatásukban logikusak, hanem hogy közöttük is logika van, mert nem dolgoznak egymás ellen, tehát mögöttük is *egység* van. Isten a természeti törvények középpontja. Minden a világon intelligenciával van megalkotva, tehát csak intelligenciától jöhet létre.

Miként a természet Istennek kauzális eszméje, úgy a történelem Isten finális eszméje.

Az emberiség történetében fejlődési törvény uralodik. Egységes ritmus. Az emberiség a kannibalizmusból indult ki, hogy a humanizmus legmagasabb eszméjéig jusson el. A zsidó vallás e tekintetben is nagy jelentőségű, mert míg pl. a görögök a megvető barbár szóval illették a nemgörögöket, addig profétáink nem ismernek faji különbségeket.

Az emberiség fejlődésének célja a határok lerontása, haladás előre, felfelé — Isten felé.

És ameddig faji és osztálygyűlölet fog dühöngeni, addig szükség lesz a zsidóságra, amelynek hivatása, hogy szeretetben egyesítse a föld népeit. Isten nem hiába szórta szét a világot a zsidókat, ha a zsidók a kis Jeruzsálemben maradtak volna jelentéktelen nemzetnek, sohasem válósíthatták volna meg magasztos ideáljukat.

De a zsidóság legmélyebb lényege: a messiási gondolat. Két vallástípus van. Az egyik (budhizmus) hanyatlást ért az emberi nem életében egy elveszett tökéletességű állapot után, a másik (a mózesi tan) szüntelen tökéletesedést lát benne. A mózesi tan nem a plusquam perfectumot, hanem a plusquam futurumot dicsőíti. Ez az evolucionizmus vallása! A jövő vallása. A zsidóságnak a jövőben van a hite, a vigasza, a reménye. Csak az, aki kitart mellette, egészséges és életképes egyén, annak jutalma nem karrier lesz vagy pénz, hanem a lelki megnyugvás. Csak a kitartók lesznek tagjai annak a nemességnek, amelynek neve az örökkévalóság nemessége. Ewigkeitsadel!“

A közönség szünni nem akaró tetszéssel honorálta az illusztris előadót, kinek *Hevesi Simon dr.*, a társulat elnöke, meleg köszönetet mondott.

Tudvalevő, hogy Magyarországon a zsidók között mindig volt valami viszálykodás; hát hun legyen, ha nem ő köztük! (A dobutcai lakáskiadó asszonyosság is, mikor a kiadó szobát kereső ifju hitsorsos kérdé: „Sind Wanzen in dem Bette?“, azt felelé: Nu, wo denn sollen sie sein!) Hát az állandó viszálykodás köztünk is ilyen állandó vendég.

De mikor támadt? honnét keletkezett? Az oknyomozó kutatás szerint a magyar zsidók akkor inogtak meg legelőször orthodox jámborságukban, mikor — megengedtetvén — később megtiltották nekik a *kecsegét*.

Mikor őseink a török kiűzése után északnyugat felől (a kulturzsidóság Morva- és Csehország felől jött) húzódtak be az alföldre a Duna és a Tisza mentén („Merre zugnak hajjai Tiszának, Dunának, Ábrahám magzatjai felvirágozának“): megismerkedtek a kecsegével — és „ki a Tisza vizét issza, vágyik annak szive vissza“ azt többet el nem tudták felejtteni. Mert az remek egy hal; hidegre kocsonyázva finom izú, halpaprikásban mesés, de vajban kisütve valami felséges; legalább *igy mondják, akik eszik*. Az éjszakketeletről, lengyel földről bevándorlók rabbijai anatemával sujtották fogyasztóikat, pedig már azt ették Nagyváradtól és Miskolctól lefelé, egész Ujvidékig és Gyulafehérvárig; no, hát nem ették? A legnemesebb élvezetükben fenyegetett zsidók rabbijai — élükön Choriner Áron, a híres aradi rabbival *Landau Ezekielnek*, a világhírű prágai rabbinak döntése elé terjesztette a nagy kérdést: *שריון קשקשים* ¹⁾ és ő — áldott legyen emléke! — azt megengedte.²⁾

Azonban a fanatikuskok nem mondták, mint a középkori barátok a vízi madárra: hogy: fiat piscis! hanem mégis eltiltották, sőt egyik rabbi még gyanúsított is, mondván, hogy másféle halat küldött Choriner Prágába mustárnak s így a döntés csak ki lett svindlizve. Az egész Alföld kecsege-párti lévén, szerte elharapódzott a haerezis; másfelől meg azóta, még a régi zsidó szakácskönyvekben is (egy pozsonyi kiadása a Zsidó Muzeumban) csak olyan halétek vannak, mint: *העכט אין פראנצאשער זאנען* (ott ó. m. a. f.). (Hecht in französischer Sauce).

A tulszigoru felfogás megrontja még a legszebb élvezetet is, azaz, hogy hát módjával. Van arról egy anekdota, szintén halas história. Egy művelt, de jámbor rabbihoz tisebofra volt vendégségben egy szintén diákos műveltségű főbocher. Bőjt után este behoz a szolgáló egészben megfőve egy igen szép halat; a rabbi megnézi — és aztán ráborítja az egész sőtartót. „Rabbilében, kiált fel a bocher, az istenért, hiszen tönkre teszi azt a szép halat!“ „Fiam, mióta Jeruzsálemet elvesztettük és goleszben vagyunk, azóta a jó zsidónak, ennek emlékére kötelessége szánt-

¹⁾ Semá! már héberül is idéz! *A szedőgyerek*.

²⁾ A múlt nyáron mellém ült a corsón egy aranyos öreg író, meg egy egyetemi tanár, elbeszéltem nekik az itt fölemlített esetet és ők azt mondták, hogy nagy követ vettem le a szívük-ről, mert estére a Svábhegyre vannak meghiva kecsegés halvacsorára; ha Landau Jecheszkel azt megengedte, akkor most nekik is megszűnt a lelkiismereti furdalásuk. Hiába erősködtem nekik, hogy a tiltó felfogás lett urrá, ők elmentek. De azt hiszem, hogy bizonyosan csak figuráltak.

szándékkal minden örömébe ürömet keverni, minden igen nagy élvezetét szándékosan megrontani, hogy bajunkra mindig emlékezzünk“. Ezen igen szép és épületes magyarázaton mindaketten épültek is, de mielőtt az elsózott halhoz látnának, bejön az igen szép fiatal papné. Latinul mondom részben, mivelhogy a vége — deákul van. Meglőki könyökével a bocher a rabbit és kérdi: „Rebbelében, ctiam hanc semper salsificat?“ (Akik nem értik, ne értsék!)

Amint méltóztatik látni, régi forrásokra és traditiókra támaszkodom, mert valamire mindig kell támaszkodni, mint az a híres rajeci pap mondta Nyitrán, vándorutja alkalmából. „Én édes hiveim, ha valaki vándoruton predikál, támaszkodik vagy egy darab szentírásra, paszakra vagy gemarára; én, édes fiaim, támaszkodom az én kis ládikámra, mert félek, hogy köztetek lába kél.“

Hát hiszen étal-ital ma is akad Izraelban, de a *purim* ma már még sem az, ami régen volt — ami elég szomorú. Régente a zsidóság körében igazán valóság volt az a mondás, hogy „Saure Wochen, frohe Feste“; örültek minden ünnepnek — mert az jó nap, az érzések, a család napja volt. Ma? Amikor az egész esztendőben lázas hajszával üzik, keresik, hajszolják a szórakozást, amikor egyik üdülésből a másikba sietnek, nyaralás, fürdő, teletés télen, a Riviera, Abbazia egymást éri; amikor egy teás jour többbe kerül, mint régente ez a *purim*, ahol a gazdag az egész környék szegényeit ellátta ennivalóval, pénzzel, étellel; amikor uriaszonyok látták vendégül botos ispánjaikat és ispánjukat; amikor régente a szegénynek egy narancsból és 6 dióból álló „slachmonesza“ erkölcsi-önérzetben egyensúlyozta és teljesen viszonzta a gazdag ajándékait; amikor az ünnep alkalom volt minden ember-ségre, minden nemes solidaritásra: akkor még lehetett *purim*, ma már nem, legföljebb, nem a vakon élvező, hanem a gondolkozó és istennek hálát adó emberek közt. Mikor villanyoson megyek a Belvárosba, a zsufolt kocsi a bécsi-utcánál egyszerre kiürül, a sok tollas kalap (a férjnek félhavi keresete) mind leszáll, mennek vásárolgatni a boltokba, a két kioszkba egymást nézni és megszólalni és mint némely kalauz magyarázza a vidékieknek „mennek az izraelita nagyságák a Rittybe *csángó*-táncot tanulni.“ Az ilyeneknek a *purim* már nem ünnep; az ilyen közönség csak akkor pihen, amikor már az orvos parancsolja azt reá és csak akkor marad otthon, mikor ágyban fekvő beteg. Nagy általánosságban a gazdagabb vagy jobb jövedelmű zsidónő ma olyan, mint a kalickából kiszabadult madár, nem tudja jó dolgában, mit is csináljon; mindent tud, csak otthon ülni nem. És a férjek meg vonják az igát, mintha az isten rendelése lenne; lázasan keresnek nappal, hogy este lázasan költhessenek; lázas munka, lázas élvezet, pedig, hogy is mondja Otto Erich Hartleben:

„Raste nie
Haste nie;
Haste nie
Die Neurasthenie.“

Akiknek az egész esztendő egy multság, azoknak a purim nem multság. Ha elgondolom, hogy régente még a legszorgalmasabb zsidó is töltött este és reggel együtt legalább egy órát vagy másfelet imádsággal, szent magabizálással: akkor kezdem megérteni, hogy azok miért nem voltak oly átkozottul idegesek. Erősítette és megnyugtatta őket a hit és az azzal járó józan élet.

Bárcsak még egyszer kezdene Izrael egészen és mindig örülni a purimnak!

„Purim-Malvi“.

— Elbeszélés. —

Irta: Timár Szaniszló.

Nehéz hangulatban, nyomasztó érzéssel tért haza Kahyl János. Nemrég tette le a zárószigorlatokat az orvosi egyetemen nagyszerű sikerrel. A diplomája már a kezében volt. Az egyik professzora már szigorló korában szemet vetett rá és asszisztensének szemelte ki. Régen nem volt növendékei közt oly nyílt szemű, nagy intelligenciájú és tudású ember. S fel is szólította, hogy adja be a kérvényét és ő asszisztensévé nevezeti ki.

Nagy dolog ez és a jövődő nagy karriernek kiinduló pontja. Kahyl János nagyratörő lélek volt, tele ambícióval, kötelességtudással. Talentuma és szorgalma egyenlő volt és mindenki szerette is, aki érintkezett vele. Külső és belső tulajdonságok egyesültek benne, hogy a tudományok egyik világitó fáklyája legyen.

Képzelték, milyen perspektívák nyíltak előtte, amikor tudós professzora kijelentette neki, hogy asszisztensévé akarja tenni. De csakhamar nyomasztó érzés szállta meg, mert a föltételek közt volt egy, aminek a teljesítése lehetetlennek látszott előtte: a professzora kívánta, hogy Kahyl János hagyja el őseinek hitét és térjen át az ő vallására.

Az első gondolata Kahyl Jánosnak a szülei házra szállt. Apja kereskedő volt egy vidéki városban és tudta, hogy meleg szeretettel csüng őseinek hitén. Mindig kicsinylően szólt a hitehagyottokról. Nem mintha nem tartott volna tiszteletben más vallást, vagy épenséggel megvetette volna a más vallásúakat, de a magáéhoz ragaszkodott azzal a rajongással, amelyhez ember ragaszkodni tud.

Kahyl János minden gyermekkori élménye kitörölhetetlen emlékeket hagyott vissza lelkében. S ezek az emlékek mind kapcsolatban voltak a hitérettel. A péntek-esték tiszta áhitata; a pészachra való előkészületek; maga a pészach-ünnep a maga szépségével, amelyet csak zsidó-lélek tud igazán átérezni; a héber nyelven mondott apai áldás, amelylyel hazulról elbocsátották, amikor a fővárosba ment medikát tanulni; a fény a templomban és a szülei házban, amikor imádkoztak és a purim!...

Igen, a purim. Most is purim volt, amikor hazatért a vidéki városba szüleihez. A purim-bohóságok egész sorozatára gondolt, amelyek annyi vidámságot keltettek; az ajándék-kicserelésekre, amelyek gyermekkorában oly hevesen megdobogtatták a szívét; a könyörület tényeire, amelyeket purimkor gyakoroltak. Mind-mind összegyűlt emlékében és összeverődve gyászos hangulattá vált arra a gondolatra, hogy ezektől az emlékektől is meg kellene most válnia, mintha ez egyáltalában lehetséges volna.

*

Elhatározta, hogy apját-anyját beavatja a dologba. Mindig hű és szerető fia volt szüleinek és akármilyen

fényesen színezte is ki ábrándjaiban jövődjét, szülei és testvérei mindenkor nagy szerepet játsztak jövődő terveiben.

— Megmondom odahaza, mit kíván tőlem az, aki karriéremet egyengetni akarja — gondolta és éppen ezért nem adott végleges választ a professzornak, mikor az megtette neki ajánlatát.

— Bocsásson meg, professzorom — szólt mentegőzve — az áttérés nem oly könnyű dolog, mint amilyennek látszik. Vannak talán, akik a jövődő előnyeiért könnyen feláldozzák ősi hitüket; de én nem tartozom ezek közé. Adjon időt, kérem, a gondolkozásra.

A magastermetű, őszhaju, kiborotváltallu professzor összeráncolt homlokkal, figyelmesen, csaknem szigorú szemmel nézett rá és halkán, szinte fojtott hangon csak annyit mondott:

— Ha kész az elhatározása, barátom, jöjjön vissza hozzám és jelentse be nekem.

— S most haza — gondolta Kahyl, amikor lement a lépcsőn és lakása felé tartott, hogy csomagoljon. Nem tudom, mit tartogat számomra a sors s mily jövődő vár rám. De látni akarom most őket. Talán soha nagyobb szükségem nem volt a szeretett fényére, mint most.

Mialatt a vonaton ült, ábrándjainak röppülő szárnyai megelőzték a robogó gyorsvonat sebességét s képzeletben ott látta magát a szülei házban. Látta a farsangi bohóságok felvonulását, a terített purim-asztalt, amelyhez mindenki hivatalosan leülhet, hogy ott lakmározhassék tetszés szerint. Látta a kacagó arcokat az asztal körül; hallotta a vidám tréfákat, a zengzetes énekeket, amelyeknek legvidámabbjában is végigvonult egy megrendítő, panaszos hang: a zsidó nép évezredes szenvedéseinek panaszja és zokogó tónusa. S most mindezekről válnia kellene!... Óh, ég! — szólt meg benne egy hang — én volnék az, aki hátat fordít mindannak, ami fajom dicsőségeinek emlékéhez tartozik?... Én volnék az, aki megtagadom, amihéz szüleim ragaszkodnak s amit szentnek tartanak?...

S mialatt a kupé ablakán kinézett, érezte, hogy szemei nedvesekké válnak és tépő fájdalom szállja meg, melyeknek fulánkja sebeztek-marták.

*

Amikor hazaérkezett, nagy meglepetésére, vendéget talált az apai házban: Purim-Malvit.

Ki volt az a Purim-Malvi? Tréfásan nevezték a családban Purim-Malvinak, mert purim napján született és ez volt a legszebb slachmonesz, amivel a mindenható a leány szüleit megörvendeztette. Szép leány volt Malvi, azt igazán meg lehetett neki hagyni. Hőfehér arc, szénfekete haj, hosszú szempillák, nagy, ábrándos, fekete szemek. És szépségét emelte jóságos és szelid arckifejezése s tekintete, mely azt látszott mondani, hogy minden embert, aki hozzá közeledik, jónak tart.

Kahyl János szüleinek öröme határtalan volt, amikor a „doktor ur“, amint büszkén emlegették, betoppant. A testvérei is körülgrándozták és ölelgették; az apa a szakállába morgott valamit, ami annak a jele volt, hogy nagyon örvend; az anya pedig örömeiben úgy sirt, hogy alig tudott magához térni. Malvina (Purim-Malvi) kezét nyújtott Jánosnak, aki nem sokat teketóriázott, hanem elkapta Malvi derekát, magához vonta és csókot nyomott a piruló leány arcára.

A purim-asztal meg volt terítve. A konyhában főztek, sütöttek, hogy méltóan fogadhassák a vendégeket. A jövővény fiut, aki purim napjára hazatért, körülvették, kérdésekkel ostromolták s az édesanyja leült melléje egy székre s úgy nézett föl doktorfiára, mint valami csodatünetényre

aki azért van a világon, hogy az ő életére világosságot vessen.

Kahyl János nem tudta elfordítani tekintetét Malviról, aki szemben ült vele. Olybá tűnt föl neki, mintha sohasem látott volna szebb leányt.

— Hallom: menyasszony vagy Purim-Malvi — szólt János tréfásan. Még nem is gratuláltam.

Malvi elfordította tekintetét s szép homloka felhőkbe borult.

— Csak voltam, János — felelte egyszerűen — már nem vagyok menyasszony.

— Ugyan? . . . Meggondoltad a dolgot?

— Meg, János. Sohasem leszek annak az embernek a felesége.

— Talán meggyűlölted?

— Nem gyűlölök meg senkit. De az az ember nem érdemes arra, hogy feleségül menjek hozzá. Képzeld: kitért; megtagadta fáját-hitét.

Kahyl János úgy érezte, mintha ökölrel mellbe ütötték volna. Mereven nézett a leányra, annak szelid fényben égő, szomorú szemeibe. Azután ránézett apjára-anyjára, majd testvéreire. A terített asztal forogni látszott vele s úgy rémlett neki, mintha árnyak gomolyognának fölötte.

— Szeretted azt az embert? — kérdezte halkán a leánytól, aki nem is sejtette, milyen vihar dul a kérdező lelkében.

— Nem tagadom: igen.

— És lemondta róla, mert áttért más vallásra? Életed egész boldogságát feláldozod? . . .

— Nem kötöm életem hajóját olyanhoz, aki nem érdemes a férfi névre.

— Nem tartod érdemesnek a férfi elnevezésre azt, aki ilyent tesz? . . .

A leány eddigi szelid tekintete szigorú és egyszersmind szilárd lett. A hangja sem rémegett, amikor válaszolt.

— Nekem igazi férfiakra más fogalmaim vannak. A férfi-szilárdsághoz tartozik a hűség is. És van-e nagyobb, rutabb hűtlenség, mint az, ha valaki hűtlenné lesz a hitéhez, a fajához, ahoz a testvérisüléshez, amit „Izrael“-nek neveznek? Én még úgy tudom, hogy Izrael egy család. Aki e nagy családhoz hűtlenné válik, nem lesz az hű szűkebb családjához sem. Ha volt bennem hozzá való hajlandóság, elfojtottam. Én már csak ilyen vagyok és ilyen is maradok.

János elbámult, amikor látta, hogy a tündöklő szép leányt mily hevület fogta el, amikor beszélt. De bámulata megrendüléssé vált, amikor apja, az öreg Kahyl Ábrahám odalépett a leányhoz, áldóan kezét fejére tette és végigsimitotta hullámos, selyem haját.

— Áldjon meg a Mindenható — szólt az öreg ember — alig tudván megbirkózni megindulásával. Zsidó leány vagy te, romlatlan gyermeke Izraelnek . . .

Nem tudott tovább beszélni. A könyek elnyomták hangját. Kahyl János pedig fölkelte helyéről s nagy lépésekkel mérte a szobát. Indulatában nem vette észre, hogy jártában kört ír le s körüljárta a terített purim-asztalt, mint valami szentélyt.

— Mi bajod, fiam? — kérdezte az anya aggódva.

— Semmi, anyám — felelt János a homlokára téve a kezét — csak eszembe jutott valami.

— Mi a véleményed erről a leányról? — kérdezte az öreg Kahyl, a fiu elé állván.

— Mi a véleményem? — szólt János. — Az, apám, hogy soha ilyen purim-ünnepem még nem volt. Itt töltöttem a köztetek az örömnapiakat s azután visszamegyek a fővárosba gazdagabban, mint valaha.

Azután a leány mellé ült s megragadva a szép, fehér kezét hosszan elbeszélgetett vele . . .

*

Kahyl János megint a vonaton ült, mely visszavitte a fővárosba. Mily más érzések kavartak most benne, mint akkor, amikor jött! . . . A leány képe most már kitörülhetlenül élt lelkében s érezte, hogy sorsa annak a nőnek életével elválaszthatlan kapcsolatban van.

— Oh, Purim-Malvi — sóhajtott szinte megszügyenülve s mégis boldogan — a te tisztá lelked tárta elém mindazt, amivel nagy családomnak tartozom! Igaza van apámnak: igaz zsidó leány vagy te, Izraelnek romlatlan gyermeke. Hol volna már fajunk, mi lett volna történelmi miszsiónból, melyet teljesítettünk, ha asszonyaink meg nem vetették volna azokat, akik gyáván megfutamodtak kötelességeik elől, amelyekkel nagy családjuknak tartoznak? Te, fajom szépségének és erényeinek foglalata, mennyire megszerettelek! . . .

S nyugodtan, teljes nagy elhatározással kopogtatott be a professzorhoz, aki egyedül ült dolgozószobájában. A tanár arcán szigorú kifejezés jelent meg, mikor Kahyl János elébe állt.

— Ön teljesíti a föltételt? — szólt röviden.

— Nem, professzor uram. Ne nehezteljen. Köszönöm a szives bizalmát; köszönöm a jószágát, de lemondok a tanársegédi állás tisztességéről, mellyel kegyes volt megkínálni. Őseim hitét el nem hagyom.

— Megfontolta a dolgot? — kérdezte a professzor, fölemelkedve székeréről. — Tudja-e, hogy ez az állás gradus ad Parnassum; ut a katedrához?

— Megfontoltam, uram. Inkább maradok alant magamat becsülve, mint megyek fölfelé, magamat megvetve.

Ekkor történt valami, ami legjobban meglepte a fiatal orvost. A professzor odalépett hozzá, megfogta a kezét és erősen megrázta, mialatt arcán oly kifejezés jelent meg, amilyent sohasem látott rajta eddig.

— Hát tudja meg, barátom, hogy ön lesz az asszisztensem és senki más. Ne vegye roszt néven: de próbára akartam tenni. A tudásával és rátermettségével tisztában voltam; a karakterével nem. Nekem nemcsak tudásra van szükségem, de olyan férfiúra is, akinek lelke van. Asszisztensemre van bizva sokszor az egész klinikám, betegeim jóléte, intézetem renoméja. Tudni akartam, képes-e maga hűtlenségre. Nem szeretem a hitehagyottakat; de különösen azokat nem, akik rut anyagi előnyökért hagyják ott azt, amihez ezer kötetlék, emlék és hagyomány fűzi őket. Aki ezekhez hűtlenné lesz, az nem tartja szentnek egyik kötelességét sem. A mai naptól fogva az én emberem.

Kahyl János meghatva nézett a professzorra, amikor az melegen szorította a kezét. S képzelete lobot vetett hirtelen; olybá tűnt föl neki, mintha valahol a távolban, fényben, ragyogásban megpillantotta volna Malvint, Purim-Malvit, amint őt a családban becézve nevezték, amint karjait feléje tárja és mögötte a nagy családot, amelyet Izraelnek neveznek . . .

TELEFON 13702. SZÁLLODA ÉS כשר ÉTTEREM TELEFON 13702.

JOSEF GUTH WIEN, II., STEFANIERSTRASSE 14

A legizletesebb konyha és kitűnő italok. □□□□□□□□ Szobák 2 korona 80 fillértől feljebb

TÁRCA.

(5) Reb Meilech örököl.

Irta: Ujvári Péter.

(Folytatás.)

— Gyönyörű volt — lelkesedett Chaim Hers Zimet, mikor az imádkozást folytatni a templomba vissza mentek.

— Gyönyörű volt — erősítette meg ezt a véleményét reb Tével Schneck — de még gyönyörűbb lehetett volna. Mit gondol, reb Chaim Hers, nagy micve volt ez az évés?

— De milyen nagy.

— És miért?

— Miért? Hát azért mert bűn, mert nagy bűn.

— De még nagyobb is lehetett volna.

— Hogyan?

— Ha például disznóhúst is evett volna. Ez lett volna csak a nagy micve. Csak gondolja el, reb Chaim Hers, Jomkippurkor enni és még hozzá disznóhúst és mindezt lesem somájim¹. . . Mi?

Mások is erről beszéltek. Liebele Emeszt a hideg rázta, a forróság fűtötte, mikor a nagyszerű jelenetet maga elé idézte:

— Láttad, hogyan evett? — kérdezte reb Smelkele Kloppert.

Reb Smelkele látta, de azért szokása szerint a fejét rázta. Liebele tagadásnak vette ezt. Csodálkozott.

— Nem láttad? Nohát akkor semmitse láttál. Én láttam a lizskai cadikot imádkozni, hát az imádkozott. Hallottam a szigeti cadikot, ahogy Jomkippurkor elbugta magát: Ütsüve, ütfile, ütduke,² hát az egy bugás volt. Hát én tudom, mi az a kevore.³ De ilyen kevoréval enni még nem láttam. A sechine⁴ ragyogott az arcán. — Reb Smelkele a fejét rázta.

— Mit rázod nekem a fejedet? Ha mondom, hát elhiheted. Tudom, amit tudok. Meleg borogatástól is megszokott ragyogni az ember homloka. De az más. Száz lépésről is meglátom a különbséget. Ez a tűz felülről jött. Mert miért? Mert beléje ereszkedett a gyönyörűség, mert élvezett. Hiszen például a böjtöléssel én is élveztem és a böjtöléssel te is élveztél és mindenki élvezett a böjtölésével, de együttvéve sem élveztünk annyit, mint amennyit reb Abe egymaga élvezett. Én úgy éljek.

Mindenki így beszélt. Reb Meilech is, ez még lelkesebben. Mert neki nemcsak reb Abe nagy áhíata tűnt fel, hanem a sajtáságos és utánozhatlan fenség is, amely ezt a különös embert még halódásában is körülragyogta. Milyen nagyszerű mozdulattal törülte kétfelé a bajuszát! Nem tudott beszélni, csak intett; de micsoda fejbiccenés volt az! Aztán később suttogott valamit. Micsoda lenyűgöző erő volt például a suttogásában, mikor azt mondta:

— Még!

Tüsene tévovázott. Félt, hogy megárthat neki a sok leves.

— Még! — követelődött reb Abe. Az áll, hogy: *meojd*. Venismartem meojd lenafsojszéchem. (És nagyon vigyázzatok az éltetekre.) Enni akarok, nagyon enni!

Mikor aztán jóllakott, megint intett, csak úgy az ujja hegyével. Reb Meilech megfigyelte: a mutatóujjával intett. De ez a mozdulat harsogott. Tele lett tőle a szoba,

¹) Isten dicsőségére.

²) Bűnbánat, imádság, jöttevés (elháritják a végzetet) Ezt az imarészt a rabbi szokta intonálni.

³) Áhítat.

⁴) Az isteni glória.

belezugott a fülekbe. Ez a mozdulat azt jelentette, hogy elég volt. Többet már a jó isten sem kívánhat.

Reb Meilech csak egy dolog miatt csodálkozott: hogyan tudta reb Abe annyi méltósággal elvégezni azt a jomkippuri szent vétkezést és általában, hogyan képes annyi méltósággal haldokolni, mikor nem is volt rajta a prémes-bunda.

Lehunyta a szemét és gondolkodott. Hasonló esetben tudna-e ő ilyen reb-Abeszerűen viselkedni? Ugy érezte, hogy tudna, de csak a prémes-bundában. A prémes-bundában mindent tudna. De bunda nélkül . . .

Ez a szívébe vágott.

Megkapja-e? Az övé lesz-e az a buda? és az a tekintély, ami a bundában van? és az a tudomány, amely abban van? Jussához jut-e valamikor a szíve, meg az esze, meg a lába, meg a keze, meg a tüdeje? Lesz-e idő, mikor úgy érezhet, úgy beszélhet, úgy léphet, úgy hadonázhat, úgy köhöghet, mint reb Abe, de a bitorlás büne nélkül? Felszabadulnak-e valamikor nyűgük alul az ő nagy tehetségei?

Nehogy azt higgye akárki, hogy reb Abe halálát kívánta. Ments isten. Forró imádságban forró könyveket ejtett érte a szent napon. Csak hadd éljen, hadd éljen százhusz esztendeig. Ő a maga sóvárgásait abba az időbe kapcsolta bele, amely a százhusz után következik. És meg kell hagyni: azt se tette tulságos nagy önzéssel. Nem a házat kívánta, vagy a jószágát, vagy a pénzét. Neki semmi sem kellett abból, ami reb Abeé volt, csak a madrége, a modor, a föllépés. Ezt meg, szent bizonyos, csak a bundával örökölheti.

Bőjt után, mikor mindenki jóllakott, az emberek siettek reb Abehoz, megtudni, jobban van-e?

Roszbabul volt szegény. Az orvos azt mondta, talán csak reggelig húzhatja.

Idegtépő csöndben nézték panasztalan halódását. Meg se mozdult, csak csontos ujjai kaparásztak a takarón. Néha sóhajtott, nagyot, hosszut, nyöszöregve. Néha fölnyitotta a szemét és ilyenkor reszketett a szája, mintha valami győtrő gondolat küzködnék a kifejezésért. Reb Meilech ilyenkor összerezzen. Az ő égő szeme állandóan a beteg ajkán csüngött, mintha kényszeríteni akarná, hogy beszéljen. A beteg talán megérezte ezt a perzselő tekintetet, vagy talán anélkül is érezte, hogy még beszélnie kell, mert még nem végzett. Valami még a lelkét nyomta.

Éjjelkor néhány percre elaludt, aztán hirtelen meg-rázkódott és fölébredt. Csodálatos nyugalom derengett homlokán. Lassu hörgéssel beszélni kezdett:

— Ugy legyen, ahogy mondtam . . . és a bunda . . .

Többet nem mondott. A karja egy széles mozdulatra lendült, azt lehanyatlott.

Meghalt.

Az emberek megbénultak a rémülettől és a fájdalomtól. Megdermedtek és elsárgultak, mintha ők is meghaltak volna. Csak Tüsene zokogott hangosan. Aztán elővett egy kis tükröt és a halott szája elé tartotta. Nézte, nézte, egy csöpp ködfolt se mutatkozott rajta. Aztán kihuzigált egy pihét a párnából és a halott orra alá tette. Meg se mozdult.

— Vége van — tördelte a kezit.

— Borűch dajen emesz!¹ — suttogták megilletődötten az emberek, azután nagyot imádkoztak, mire székeiket messzebbre tolták az ágytól, leültek, rágyújtottak és csöndben beszélgetni kezdtek.

Később fölálltak. Tüsene a konyhából szalmát hozott és egy pár szálát emberhossznaira a pádimentomra hullatgatott. Aztán kiment.

¹ Dicsértessék az igazsággal ítélkező.

A férfiak lassan az ágyhoz mentek, gyöngéden megemelték a halottat és vitték a szalma felé. Az egyik karja lelógt.

— A jad! a jad! — ijedezett Leibele Emesz.

A kegyelet szentté avatja a halottat, semmiféle testrészét nem illik más nyelven megnevezni, mint a szent idiómával. Kegyeletlenségénél is több, valóságos megbecstelenítés, ha a kezéről szólván, kezét mondanak és nem jad-ot. A test ilyenkor güf, a fej: ros, a láb: régel. Így kívánja a tradíció.

Reb Smelkele Klopper megijedt. Megkapta a halott kezét és segítette a többinek. Lassan, vigyázva a gyér szalma-aljra fektették, leborították lepedővel, aztán fejtől égő gyertyát tettek.

Tüsene ujfent a szobába jött. Az üres ágyat letakarta, vizet és egy üveg pálinkát tett az asztalra, aztán eltávozott. Neki már nem volt itt szerepe.

— Haj! haj! — sóhajtott Leibele Emesz, mikor az asztal mellett megkezdték a halott-virrasztást — ilyen az élet...

— Ilyen... hagyta helyben reb Smelkele Klopper.

— Tegnap még evett...

— Igen, ez egy csoda.

— És mit vitt magával? Semmit.

— Valamit mégis magával vitt — szolt halk dünyögéssel reb Tével Schneck és sokatjelentően reb Meilech felé hunyorgatott. Amit szétszött, az itt maradt. A ház ezé, a pénz azé, de a bunda senkié. Hát annyi, mintha magával vitte volna.

Reb Meilech, mint aki hirtelen megtébolyult, felpattant, kezeit a szakállába ásta, vad szemmel a virrasztókat nézte, aztán hirtelen kirohant.

(Folytatjuk.)

REGÉNY.

A föld.

(21)

Írta: Szabolcsi Lajos.

Epilógus.

„Meghalni, csöndben, távol mindentől, boldog öregségben — vagy élni, küzdve és sebekkel, gonddal és dicsőséggel?”

Anatole France.

I.

A főispán dühös volt és csapkodott a szobájában. A titkársa engedelmesen várta, míg kitombolja magát.

— Hallatlan, — mondta az öreg — a kormány azt hiszi, hogy épen én fogom megmenteni. Micsoda leiratok, micsoda átiratok, micsoda intések és instrukciók! Én lemondok!

Ott állt az ablaknál és kinézett. A megyeháza előtt a vasárnap délután csöndjében csak néhány kékmándlis paraszt álldogált. Egy-egy kocsi zörgött át környékbeli urakkal a köves főutcán. Szemben, a gyógyszerár mellett, a falakon egy óriás plakát feketéllett, s így, messziről csak ezt a két szót lehetett elolvasni rajta: *Revizió! Revizió!*

A főispán dühöngött:

— Mondtam, hogy le kell szakítani a plakátot! Mondtam, hogy be kell tiltani a népgyűlést!

A titkár meghajtott magát:

— A plakátokat a rendőrök letépték, de ismeretlen emberek most újból felragasztották. A népgyűlést a fő-

kapitány betiltotta, s mégis megtartják. Itt, a megyeháza előtt. Egy óra múlva.

A főispán az asztalra csapott:

— Kéretem a főkapitányt! Az atyauristen tudja, hogy miért épen az én megyémben van a legtöbb zavargás!

A titkár engedelmesen mondotta:

— Minden megyében zavargások vannak. A revízió, meg a választások...

A főispán rárivallt:

— Mit ért maga a választásokhoz és mit ért maga a revízióhoz! A főkapitányt! Hívja a főkapitányt!

A titkár zajtalanul eltűnt. A szomszéd szobában megszólalt a telefon. A főispán berohant. A belügyminiszterium kért jelentést. — Még nem tudok semmit! — kiáltotta bele a kagylóba. Egy óra múlva! — Aztán kérdezte, mi újság Budapesten. Ideges és izgatott válasz jött, hogy a fővárosban a nyugtalanság tetőpontját érte el és minden nagyobb vidéki városban népgyűléseket tiltottak be és zavargások várhatók. A választások két hét múlva kezdődnek, de ma van a kritikus vasárnap. A revíziós mozgalom hallatlan arányokat kezd ölteni. De a kormány főképpen a főispán ur megyéjét félti a nyugtalanságoktól, mert ott valóságos tüzfészek van. A telefon itt hirtelen berregni kezdett, az összeköttetés megszakadt, s az öreg méltóságos pulykavörösen kelt föl az asztaltól.

— Szép kis vasárnap... — mormogta. A főkapitány belépett. Az ebédjétől kelthették föl, mert a bajuszán ételmaradékok rezegtek, savószínű szemei bizonytalanul néztek a főispánra. Leült és köhögött egyet. A főispán kezdett fel és alá járni a szobában.

Kérlek Ábriss, — mondotta — ma délután, ha kell, erőszakkal is el kell nyomni a rendtelenségeket. A kormány a lelkemre kötötte, hogy vigyázzak... Micsoda komisz népség! Micsoda nyugtalan fráterek! A fene egye meg őket, ép ma délután kell feldulniok a várost!

A főkapitány bólintgatott:

— Persze, a revízió...

A főispán megfogta a vállainál és megrázta:

— Persze, hogy a revízió, Ábriss, persze, hogy a revízió, amiről azt sem tudod, micsoda! A szabadkőművesek, meg a zsidók, meg a fiskálisok csinálták, hogy felzavarják vele az országot! A revízió az, ami most eldönti a választásokat. A revízió az, ami meg fogja buktatni a kormányt. A revízió az, ami elsöpör bennünket innen, engem, téged, mindenkit, aki most fönnvan és akinek hatalom van a kezében. A revízió az, ami fenekestől felforgatja a mai rendet és új embereket fog a helyünkre állítani. A revízió az, amit, ha kiabálnak, akkor lövetni fogsz, megértted, lövetni fogsz! — Kimerülten dőlt le egy fotelbe. Egy percig hallgattak s a főkapitány csóválta a fejét. Az öreg urlihegett a boszuságtól, azután csöndesebben megszólalt: — Egy évvel ezelőtt még csend volt, semmi baj, semmi felhő. Egyszerre valami pesti ügyvéd vagy szocialistavezér cikket írt, hogy itt az ideje, hogy Magyarország revíziót csináljon abban az ügyben, hogy visszahozza azt az embert, — tudod, kiről van szó. Ennyi elég volt. Mint a méhkas, megmozdultak itt is, ott is, a lapok elkezdtek kiabálni, a munkások nyugtalanok lettek, a páholyokban izgatták az embereket. Hiszen tudod, hogy mi történt azóta. Hogy a kormány tiltakozott, de hiába, folyton nagyobb az izgalom, most kiírták a választásokat és mindenki ezzel agitál. Hát én megmondhatom neked: nem köll revízió! Nem hagyjuk magunkat terrorizálni! Mi meg vagyunk elégedve a mai rendszerrel, mi nem akarjuk megváltoztatni az orszá-

got, nekünk nem kell szabadgondolkodás, meg szabadkőműves-uralom . . .

A főkapitány csöndesen megjegyezte:

— Vannak köztük mások is. Közülünk is. A fiam is a revíziót akarja. A fiatalok mind ellenünk vannak.

A főispán rekedten rákiáltott:

— És ha a menybéli jóisten akarja, akkor sem kell a revízió, értetted, Ábris!

E pillanatban zavaros zugás hallatszott alulról. Oda-siettek az ablakhoz. A megyeháza elé egy nagy tüntető menet érkezett, ember ember hátán, megtöltötték a teret és sűrűn, zajongva vettek körül egypár vezetőt, kik a padokra álltak és beszélni kezdtek. A főispán elsápadt:

— Mégis megtartják a népgyűlést?

A főkapitány lenézett a térre:

— Én betiltottam. De ennyi emberrel nem bírnak a rendőreim. Katonáság kell.

A főispán sziszegett:

— Szocialisták . . .

— Nem a'. Itt a polgárság is. Nézd, mennyi ismerősünk . . . Itt az egész város. — Tétovázva nézett a főispánra: — Mit csináljak?

A főispán egyszerre kinyújtotta a kezét és ugydadogta:

— De ott — kik jönnek ott? . . . — Parasztok? Parasztok? Ezek is . . . Hát mi történt ezzel a néppel?

A főkapitány bólintott:

— Parasztok. A környékről. Na, ez a megye alaposan fel van lázítva. Ezt sose hittem volna.

E pillanatban zugó kiabálás hallatszott:

— Le a kormány! Abcug!

Egy kő koppant a főispán ablakán. Az öreg magán-külvül ugrott el onnan és ráírvallt a főkapitányra:

— Katonáság kell! Menj és hozz katonaságot!

Az tétovázva pillantott rá:

— Az egész város itt lenn van . . .

A főispán nem tágitott:

— Mit bánom én a várost. Katonáság kell! Oszlasd fel őket, szórd széjjel, de ha kell, lövess közéjük!

Egetverő kiabálás harsant fel odalenn. A főkapitány el-tűnt a nagy zavarban. Egy ismert fiatal ügyvéd felkapaszkodott lenn a padra, a tömeg zavaros éljenzéssel tolongta körül, a szemközt levő házakban kendőket lobogtattak. A tumultus tetőpontra hágott, rendőr sehol sem volt látható. A főispán kétségbeesve huzta le a fehér függönyt és a betört ablak mögött figyelt a szónoklatra. A másik szobában örülten csengtetett a telefon, de ő nem hagyta el figyelőhelyét . . .

— Polgártársak! — kezdődött benn a szónoklat.

A főispán lélegzetét visszafojtva figyelt. De alig hallott egy-egy ép mondatot:

— Ma Magyarország minden nagyobb városában tiltakozik a nép. Nem is a nép. A nemzet. Mi is együtt vagyunk: polgárok, munkások, a föld népe. A kormány kítüzte a választásokat. Minekünk el kell söpörni ezt a reakciós, ezt a maradi, ezt a feudális korszakot . . .

A főispán tíz percig nem hallott semmit a közbe-kialtásoktól és éljenzéstől.

— Revízió! Ez a mi programmunk. Tizenöt évvel ezelőtt elűzték egy embert a katedrjáról, mert szabadon gondolkodott, mert szabadelvű volt, olyan, mint mi, itt, ma . . . Ugyanaz a párt vezet ma is még az országot, az akkori miniszterek ma is hatalmak s az akkori államtitkárok ma már miniszterek s az akkori parlament ma még mindig megvan, ugyanabban az összeállításban . . . Tizenöt év alatt tönkretették ezt az országot, visszalökték a középkorba, egymás ellen uszították a felekezeteit, a nemzetiségeit,

iskolák helyett templomokat építettek . . . De tizenöt év alatt az volt a legnagyobb gáztettük, hogy kiüldözték Magyarországot egyik legnagyobb, legragyogóbb elméjét . . . Em-lékeztek a nevére, polgártársak?

A tömeg megmozdult, karok agitáltak a levegőben, az ajkak kinyitlak s mint egy óriási tüzes erupció, szökelt a levegőbe egy név, egy régi, nagy név:

— Ausch Gábor!

A tér északi sarkán megjelent a katonaság. A szónok reszketve beszélt tovább:

— A gyűléseinket betiltják és Mannlicherrel védekez-nék az érveink ellen . . . De mi követeljük a revíziót! — A főispán percekig nem hallott újból semmit . . . — Egy új parlamentet küldjünk a fővárosba, mely igazságot szolgáltat, mely visszahívja a mi Dreyfusunkat számkivetéséből, ha még él, vagy eltemeteti ünnepélyesen a csontjait, ha meghalt . . .

Egy komoly, ősz őrnagy vezényelte a csapatokat. Azok megállottak mereven a tüntetőkkel szemben.

— Azt kérdezitek tőlem, polgártársak, hova lett a számüzött? Elő fog jönni rejték helyéről. Ma délután az egész országban, ahol találkoznak a művelt és felvilágo-sodott emberek, elfogadják azt a javaslatot, amit én is elétek terjeszték: hogy könyörögve kérjük Ausch Gábort, jöjjön vissza közénk. Mi hívjuk, a nemzet! Hogy jöjjön vissza és álljon az élünkre . . . — A zaj és zavaros interrupciók elnyomták a szónok szavait. — Mához egy hétre, Buda-pestben találkozunk mindnyájan, a ki a revíziót akarjuk. Ott várjuk őt és tudjuk, hogy meg fog jelenni, ha él . . . Min-denki hallott róla egy legendát, hogy él és bujdosik. A mi parasztjaink is regélnek róla, hogy látták vetéskor, aratás-kor felbukkanni a mezőkön . . .

A katonaság csoportba fejlődött és a kapitány fel-szólította a tömeget, hogy oszlojon szét.

A szónok odafordult a fegyverek felé:

— Két hétig él még ez a kormány, ez a parlament, ez a rendszer. Azután kezdődik az új Magyarország . . .

Rettenetes üvöltés kísérte a szavait. Azután a zür-zavarban alig lehetett pontosan követni, mi történt. A fő-ispán látta, hogy az emberek köveket szednek ki zsebük-ből és a katonák felé hajítják. A vármegyeház ablakai be-törttek. Füttyök hallatszottak és egy revolver éles csattanása. Azután megkezdődött a csata. Elkeseredett kiáltások, iszonyu láрма töltötte be a teret, jól öltözött embereket lehetett látni küzdve a rendőrökkel és katonákkal, az erkélyekről sikoltások rebbentek el és a kaoszban a főispán rémülten vette észre, hogy a hadnagyok vezényelnek és a fegy-verekből fehér füst száll föl . . .

Odabenn megszólalt a telefon. A főispán reszketve referált:

— Valóságos forradalom . . . Embervér folyik . . .

A kagylóban egy izgatott hang válaszolt:

— Itt is, Budapesten és mindenütt az országban . . .

Forradalom . . . Ott mi történt?

A főispán dadogott:

— A népgyűlést fel kellett oszlatni. A kormány ellen beszéltek. A revízió . . .

A budapesti hang dühös volt:

— A revízió . . . Mindenütt . . .

A főispán kimerülten kiabált:

— Hát csináljátok meg . . . Hiszen így nem megy tovább . . .

Budapest nem felelt.

(Folytatása következik.)